

УДК 19.576.858
© 2009

*Бердник В.П., доктор ветеринарних наук,
Полтавська державна аграрна академія*

50 РОКІВ ПОЛТАВСЬКІЙ ЗОНАЛЬНІЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНІЙ ВЕТЕРИНАРНІЙ СТАНЦІЇ

Рецензент – кандидат ветеринарних наук С.Б. Передера

11 листопада 2008 року пройшли урочистості на відзнаку 50-річчя заснування Полтавської зональної науково-дослідної ветеринарної станції (ЗНДВС). Вона була створена на базі Полтавської міжрадгоспної ветеринарної бактеріологічної лабораторії Цукротресту згідно з постановою Ради Міністрів УРСР № 766 від 17.06.58 р. та наказу міністра сільського господарства УРСР № 1388/к від 17.10.58 року.

Ініціатором її створення був Т.В. Пашов – директор вказаної лабораторії в період із 1944 по 1958 роки. Дійову підтримку в цьому він одержав з боку Українського науково-дослідного інституту експериментальної ветеринарії (м. Харків, директор – академік І.М. Гладенько), якому і підпорядковувалася станція з 1958 по 1977 роки.

Цей науковий заклад України розміщений у Полтаві по вулиці Фрунзе 153а. Наступні його назви: Полтавський філіал Інституту ветеринарної медицини Української академії аграрних наук (1992-2006) та Полтавська дослідна станція (ПДС) Інституту ветеринарної медицини УААН (із 2006). Директорами були доктор ветеринарних наук Т.В. Пашов (1958-1976) і кандидат ветеринарних наук, доцент В.Д. Настенко (1976-2000). Із 2000 року очолює станцію кандидат біологічних наук, доцент А.Ф. Курман.

За час свого існування на станції вивчалися лише вкрай актуальні для тваринництва проблеми інфекційної природи, зокрема, інфекційний атрофічний риніт (ІАР), ензоотична пневмонія свиней, мікоплазмоз свиней.

У 60-80-ті роки минулого століття бичем свинарської галузі був ІАР. Так, згідно з даними офіційної статистики, лише за 1961-1965 роки на нього захворіло понад 300 000 свиней у господарствах Полтавської області, 2,3 млн. – в Україні й 6,1 млн. – у Радянському Союзі. Кожна хвора на ІАР свиня наносила господарю збитків на суму 30 колишніх рублів. Не важко підрахувати, що в цілому вони були досить значні.

Тому станція на чолі з Т.В. Пашовим практич-

но стала всесоюзним координаційним центром із вивчення причин виникнення захворювання, а також розробки та впровадження у виробництво наукових здобутків як своїх, так й інших вчених. Над цією проблемою працювали, зокрема, під керівництвом й за безпосередньої участі доктора ветеринарних наук Т.В. Пашова кандидати наук М.О. Крошев, П.В. Малярець, М.Я. Курбала, В.Ф. Павленко, О.О. Гавшин, старший науковий співробітник О.Й. Середя та інші. Для боротьби із захворюванням у хід ішли всі можливі методи та форми впливу: публікації в наукових журналах і газетах (від районних до союзного рівнів), випуск листівок, буклетів, плакатів, брошур, кінофільмів, методичних рекомендацій та інструкцій, бесіди з тваринниками й керівниками господарств, семінари, наради, конференції тощо. Так, лише в період із 1961 по 1975 роки за ініціативи Т.В. Пашова було проведено 7 конференцій та семінарів – від обласного до всесоюзного рівнів – із вивчення, розробки та впровадження у виробництво заходів щодо боротьби з ІАР.

Результати багаторічних досліджень співробітників станції стосовно ІАР свиней були використані при підготовці «Тимчасової інструкції про заходи щодо боротьби із інфекційним атрофічним ринітом свиней» та «Методичних вказівок з оздоровлення племінних і товарних свинарських ферм від інфекційного атрофічного риніту», затверджених ГУВ МСГ СРСР у 1961 та 1965 роках відповідно.

Ліквідацію та профілактику ІАР у господарствах дослідники пропонували вести на основі взаємодії таких факторів як розрив епізоотичного ланцюга, забезпечення сприятливих для тварин умов годівлі, догляду та утримання, а також високої ветеринарно-санітарної культури на фермах. У комплексі цих заходів виправдало себе й застосування літніх таборів із будиночків та вигулних двориків біля них (рис. 2) для ізольованого вирощування та періодичної перевірки на ІАР поросят кожного помету.

Рис. 1. Т.В. Пашов за бактеріологічним дослідженням

Рис. 2. Літній табір для свиней із будиночків та вигульних двориків біля них для ізольованого утримання свиноматок із поросятами

Збудниками ІАР вчені ЗНДВС вважали *Pasteurella multocida* і *Bordetella bronchiseptica*. Їх морфологічні особливості наведені на рис. 3 та 4.

У 1961 та 1967 роках Т.В. Пашов підбив підсумки цієї різнобічної роботи у двох монографіях – «Інфекційний атрофічний риніт свиней», виданих, відповідно, в Києві та Москві. За ці праці автору було присуджене вчене звання доктора ветеринарних наук (1968). Батьківщина належним чином оцінила його працю. Він був нагороджений орденом «Трудового Червоного Прапора» (1971) і медалями «За трудову відзнаку» (1966), «Ветеран праці» (1980); присуджено звання «Почесний член НТТ» (1973), «Почесний член Асоціації спеціалістів ветеринарної медицини Полтавської області» (1994). Як багаторазовий учасник ВДНГ СРСР та УРСР одержував їх нагороди, дипломи, золоті, срібні та бронзові медалі, а також значки «Відмінник соціалістичного змагання» МСГ УРСР та СРСР (за 1963-1964 роки).

Рис. 3. Клітина *Pasteurella multocida* з одноклонової культури на МПА під електронним мікроскопом.
Зб. x 63000

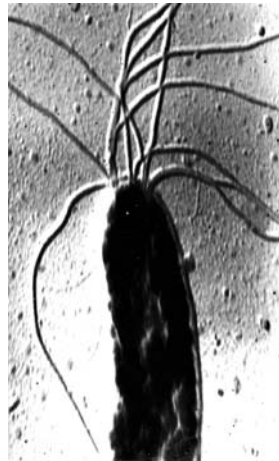

Рис. 4. Клітина *Bordetella bronchiseptica* з одноклонової культури на МПА під електронним мікроскопом.
Зб. x 30490

Завдяки такій кропіткій науковій та організаційній роботі станції на початку 80-х років захворювання пішло на спад.

Значно складнішою була друга наукова проблема – захворювання свиней інфекційної природи, при якому спостерігається переважно запалення легень. Зауважимо наперед, що цю хворобу почали вивчати із 60-х років минулого століття й понині інтенсивно вивчають майже в усіх країнах світу із розвиненим свинарством. Виконавцями цієї наукової теми на станції були кандидати наук: В.Д. Настенко, В.П. Бердник, О.Я. Міланко, М.В. Лисенко, О.О. Гавшин, І.Ю. Бублик (Бердник), молодші наукові співробітники Г.Я. Феркель, З.Г. Пісоцька, В.В. Пісоцька, О.А. Валюх, Н.В. Свиноренко, В.Ф. Сухонос, Т.Д. Армашова.

Рис. 5. Колектив Полтавської ЗНДВС 1981 року

Дослідники вивчили етіологічну структуру, розробили методи діагностики захворювань та оздоровлення свинарських господарств, неблагополучних із пневмоній, їх профілактики із застосуванням загальних та специфічних заходів. Так, В.П. Бердник розробив нормативно-технічну документацію на виготовлення, контроль і застосування діагностиків мікоплазмозу свиней, а також «Методичні вказівки щодо діагностики, профілактики та заходів боротьби з мікоплазмозом свиней». Документи були прийняті Головним управлінням ветеринарії Держагропрому СРСР у 1987 році. Виготовлені й випробувані на свинопоголів'ї господарств перші зразки вакцин із мікоплазм, пастерел та бордетел. Результати цих досліджень завершилися підготовкою та захистом докторських дисертацій в 1991 році

за темами «Мікоплазмоз свиней» (В.П. Бердник) та «Інфекційні пневмонії свиней» (О.Я. Міланко).

Для належного виконання мікоплазмозологічних досліджень на станції був створений найбільший у Радянському Союзі музей еталонних штамів мікоплазм тварин і людини. На його основі в Полтаві вели дослідження біологічних властивостей мікоплазм вчені з наукових установ Москви, Ленінграду, Мінська, Воронежа, Белгорода та Усть-Кам'яногірська.

Наступною проблемою, над якою працювали кандидати наук М.В. Лисенко, В.М. Ханджарян, О.О. Гавшин та В.Д. Настечко, – гнотобіологія. На основі результатів їх досліджень розроблена технологія і перша в Україні технологічна лінія для одержання, вирощування та використання тварин і птахів із безмікробним статусом (гнотобіотів) та вільними від патогенної мікрофлори (ВПФ). Усього було одержано й використано в дослідах понад 1000 тварин (поросят, ягнят, кролів, морських свинок і білих мишей) та близько 400 птахів (курчат, перепелят). Вони є більш чутливою моделлю у наукових дослідженнях, постановках діагностичних біологічних проб, виготовленні на підприємствах біологічної промисловості високоякісних засобів діагностики та специфічної профілактики захворювань тварин.

Сьогодні колектив станції вирішує, окрім гнотобіології, такі проблеми як хламідіоз та бабезіоз тварин. Запропонована, зокрема, полімеразна ланцюгова реакція для діагностики хламідіозу та типування її збудників. Розробляються й випробовуються в господарствах методи боротьби із цим захворюванням. Провідними виконавцями даних тем є кандидати ветеринарних наук А.Ф. Курман, І.М. Ксьондз та інші.

Науковці станції підтримують традиції попередників: вони постійно надають науково-консультативну допомогу практичній службі ветеринарної медицини та господарствам, передусім, стосовно боротьби із захворюваннями тварин.

Рис. 6. Учасники урочистостей – зліва направо: М.М. Опара, С.П. Долецький, А.Ф. Ображей, А.Ф. Курман, В.П. Бердник

Ювілейні урочистості почалися з відкриття на стіні адміністративного корпусу меморіальної дошки із чорного граніту засновнику і керівнику станції впродовж 1958-1976 років, широко знаному науковцю й організатору української науки, доктору ветеринарних наук Трифону Васильовичу Пашову. Кандидат біологічних наук, доцент А.Ф. Курман після вступної промови зі словами вдячності своєму попереднику урочисто знімає з дошки покривало. За ним виступив колишній співробітник ЗНДВС, завідувач кафедри анатомії та фізіології сільськогосподарських тварин Полтавської державної аграрної академії, доктор ветеринарних наук професор В.П. Бердник. Він дав високу оцінку Трифону Васильовичу як багатогранній особистості, зокрема його якостям здібного організатора, принципового науковця, чуйної людини, зразкового сім'янина, безмежно відданого ветеринарній медицині практика. Тому ця відзнака є однією з форм вдячності нинішнього покоління своєму знаменитому попереднику. На згадку про свято його учасники висадили біля експериментального корпусу чотири соснові дерева.

Рис. 7. За висаджуванням сосни – зліва направо: Н.Т. Пашова, М.М. Опара, О.Я. Міланко, В.П. Бердник, В.Д. Настенко

Далі урочистості тривали в ПДАА, де пройшла науково-практична конференція, присвячена 50-річчю ЗНДВС, за участю провідних науковців і представників громадськості з різних регіонів України, викладачів та студентів академії, колишніх й нинішніх співробітників станції. З доповідями про здобутки станції виступили директор ПДС А.Ф. Курман, проректор із наукової роботи ПДАА М.М. Опара, завідувач кафедри анатомії та фізіології сільськогосподарських тварин В.П. Бердник, директор ІВМ УААН А.Ф. Ображей, куратор секції ветеринарної медицини УААН С.П. Долецький, директор Тернопільської науково-дослідної станції Я.Й. Крижанівський, завідувач лабораторією наукових досліджень із питань інтелектуальної власності і маркетингу інновацій інституту свинарства ім. О.В. Квасницького О.Ф. Сагло, доцент кафедри технології переробки продукції тваринництва ПДАА М.В. Лисенко, професор кафедри епізоотології та економіки і організації ветеринарної справи Сумського НАУ О.Я. Міланко та колишній директор ПДС В.Д. Настенко.

Виступаючі підкреслювали, що за час свого існування ЗНДВС вирішувала досить актуальні наукові та практичні питання ветеринарної медицини і тваринництва Полтавщини й України, пропонуючи порушити клопотання перед відповідними інстанціями про надання станції імені її засновника – Трифона Васильовича Пашова.

Рис. 8. Після конференції – зліва направо: В.П. Бердник, Н.Т. Пашова, З.С. Клестова, О.Я. Міланко, В.М. Писаренко, Я.С. Стравський, С.П. Долецький, А.Ф. Ображей, В.Д. Настенко, С.М. Безотосний, Я.Й. Крижанівський, В. Н. Литвин, В.М. Хандкарян, І.Ю. Бердник

Після конференції найбільш активні учасники фотографувалися на згадку із ректором ПДАА – доктором сільськогосподарських наук В.М. Писаренком.

ЗОЛОТІ РОЗСИПИ СПАДЩИНИ ФЕДОРА ПОЧЕРНЯЄВА: УРОЧИСТОСТІ З НАГОДИ 80-РІЧЧЯ ВЧЕНОГО Й ОРГАНІЗАТОРА НАУКИ

20 лютого 2009 року сільськогосподарська спільнота Полтави вшанувала пам'ять відомого вченого-селекціонера в галузі свинарства, лауреата Державної премії України, доктора сільськогосподарських наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, члена-кореспондента ВАСГНІЛ Федора Кузьмича Почерняєва (1.02.1929 – 13.10.1987).

З нагоди 80-річчя від дня його народження на факультеті технології виробництва та переробки продукції тваринництва Полтавської державної аграрної академії (колишньому зоотехнічному факультеті Полтавського сільськогосподарського інституту, який 55 років тому закінчив ювіляр), відбулися урочистий урок пам'яті та презентація книги про вченого.

В урочистостях взяли участь колеги, друзі, учні Ф.К. Почерняєва, викладачі, аспіранти, студенти. На урок пам'яті завітали також дружина вченого – Галина Михайлівна Почерняєва, теж випускниця нашого вузу, кандидат сільськогосподарських наук, у минулому – старший науковий співробітник інституту свинарства ім. О.В. Квасницького УААН, син – Костянтин Федорович Почерняєв – кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник вищеназваного інституту, а також донька – Вікторія Федорівна Почерняєва – доктор медичних наук, професор,

завідувач кафедри радіології Української медичної стоматологічної академії.

Приємно, що ведучими дійства були студентки четвертого курсу Тетяна П'ятак, Ольга Свирид, Вікторія Кісіль, Яна Ванюхіна, Ольга Ільїна.

Їх повідомлення органічно перепліталися з виступами науковців: ректора академії, професора В.М. Писаренка, академіка УААН В.П. Рибалка, члена-кореспондента УААН М.Д. Березовського, професорів В.М. Нагаєвича, І.С. Трончука, доцентів А.А. Геті, Н.Д. Голуб, а також людей, які близько знали вченого: заслужених працівників сільського господарства України – М.М. Борисенка, М.М. Опари, друга – М.І. Ковгана, дружини – Г.М. Почерняєвої, дочки – В.Ф. Почерняєвої.

У зазначених виступах не раз наголошувалося, що головними рисами ювіляра були талановитість, працьовитість, порядність, тактовність.

Учений пройшов шлях від аспіранта до директора Інституту свинарства ім. О.В. Квасницького УААН, пропрацювавши на цій посаді 17 років.

Лейтмотивом уроку була думка про те, що все коротке життя ювіляра (а прожив він лише 58 років) було присвячене збагаченню вітчизняної зоотехнічної науки. Про це красномовно свідчить його інтелектуальний доробок, а це – 164 наукові праці, серед яких монографії, підручники, навчальні посібники, методичні рекомендації та авторські свідоцтва.

Крім цього Федір Кузьмич створив власну наукову школу, з якої вийшло 10 кандидатів наук. За його участі та редакції було видано 11 Державних племінних книг свиней великої білої породи. Він брав участь у створенні чотирьох нових високопродуктивних ліній великої білої породи, очолив колектив учених – авторів породи свиней м'ясного типу (ПМ-1), яким 11 грудня 1984 року було присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки.

Чималу частку знань і сил ювіляр віддавав редакторській діяльності – це наукові праці й збірки, рекомендації та навчальні посібники, а також багаторічна участь у редакційних колегіях таких поважних і відомих журналів, як «Свиноводство» (17 років) та «Тваринництво України» (10 років).

Почерняєв Ф.К. завжди піклувався про розбудову бази інституту та його дослідного господарства. За часів його директорства в дослідному господарстві значно збільшилося виробництво продукції тваринництва та рослинництва, а колектив інституту було нагороджено орденом «Знак Пошани».

Тому й не дивно, що саме в ролі лідера галузі свинарства Ф.К. Почерняєв чимало разів виїздив до Швеції (1962 р.), Бельгії (1966 р.), Великої Британії (1971 р.), Німеччини (1972 р.), США (1972 р.), Данії (1979 р.) та в країни близького зарубіжжя для закупівлі племінних свиней, а також вивчення розвитку галузі в згаданих країнах і використання їх досвіду як в Україні, так і на теренах усього колишнього СРСР.

Учений із гідністю представляв інтереси інституту у багатьох науково-технічних та координаційних радах, від загальноєвропейських до республіканських й обласних. Про високий авторитет Ф.К. Почерняєва свідчить і те, що з 1971 року він обирався депутатом міської Ради народних депутатів, а з 1980 року – депутатом обласної Ради 17-го, 18-го та 19-го скликань. До нього приходили зі своїми проблемами не лише співробітники, а й зовсім незнайомі люди. Він завжди уважно вислуховував їх і знаходив можливість допомогти.

Разом із цим відмічалось, що Федір Кузьмич

був чудовим батьком, добрим і чуйним другом, азартним спортсменом, справним косарем, знавцем поезії та її декламатором.

Майже 18 років він носив у кишені вирізаний колись із газети вірш російського поета Андрія Дементьєва «Серця золотий запас». Саме рядок із цього вірша став заголовком до книги «Серця золотий запас: штрихи до портрета вченого, організатора аграрної науки Федора Почерняєва» (укладачі: В.М. Нагаєвич, В.М. Самородов, науковий редактор В.П. Рибалко), яку було презентовано на уроці пам'яті й подаровано його учасникам. Більшість із них висловили сподівання, що ім'я Ф.К. Почерняєва буде гідно увічнено в Полтаві. Висловлювалася також пропозиція про присвоєння його імені кафедрі розведення і генетики сільськогосподарських тварин Полтавської державної аграрної академії.

Завершився захід покладанням живих квітів до пам'ятної дошки на фасаді першого учбового корпусу академії, в якому свого часу навчався ювіляр.

Урок пам'яті красномовно довів: спадщина Ф.К. Почерняєва живе, її золоті розсипи використовуються вченими та практиками сьогодні, вони не втраять своєї значущості й у майбутньому.

В.М. Нагаєвич, професор,

В.М. Самородов, доцент

Полтавська державна аграрна академія